

Seminární práce z předmětu Péče o životní prostředí

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ústav environmentalistiky a přírodních zdrojů

Zpracovali: Vít Kolečkář, Michaela Krejčí, Zuzana Koutníková, Jan Jakoubek

Téma: Možnosti ochrany lokality Šraňky u Ždánic v zájmu původní druhové ochrany

1. Obsah

2. Úvod a motiv práce

2.1. Představení tématu

Pro naši seminární práci jsme si vybrali téma ochrany dosud nechráněného území „Šraňky“ u Ždánic. Jde o konkrétní ukázkou toho, jak by mohla ochrana přírody a krajiny vypadat. Můžeme říci, že naši „cílovou skupinou“ se stali volně žijící motýli, ve zmiňované lokalitě. Nejde o první snahu napravit toto prostředí, a proto se budeme snažit nalézt účinný nástroj ke splnění tohoto cíle. Motivem práce je zachránit konkrétní lokalitu v zájmu ochrany přírody a krajiny a zprostředkovat přírodní hodnoty a společenský význam území širší veřejnosti.

2.2. Význam ochrany přírody

Význam ochrany přírody je neuvěřitelně důležitý a to hned z několika důvodů. Zvláště si musíme uvědomit, že příroda je vše kolem nás, nebo alespoň byla. Dnes vzniká stále více a více betonových džunglí, továren, elektráren a téměř každý z nás má jedno nebo i více automobilů. Každý člověk dnes k životu nevyhnutelně potřebuje elektřinu, plyn, pohonné hmoty a další věci, které vedou k ničení naší přírody. Ano, tyto věci potřebujeme, chceme a naplno je využíváme, ale je také potřeba se zamyslet nad tím, že se může stát, že nám budou brzo k ničemu, pokud nebudeme to, co z přírody zbylo chránit.

Na světě nejsme sami, žije tu s námi nepřeberné množství živočišných a rostlinných druhů, a ti mají také právo na život. Díky neustávajícímu chtíči po penězích, odbourávání zábran a zjednodušování všeho, trpí i ostatní obyvatelé naší planety. Kdyby ochrana přírody neexistovala, možná bychom si dnes nemohli jít odpočinout procházkou v lese ani obdivovat krásu života, který tu byl už dávno před námi. Příroda je přece našim domovem, jsme s ní sžiti a dává nám kyslík, energii a pocit volnosti. Bez ní by ani nebyl život na zemi, je zkrátka vším co máme.

Můžeme také říci, že význam tkví v tom, že díky ochraně přírody si zlepšujeme životní prostředí a tedy náš život. Musíme myslet na budoucí generace a zajistit jim lepší život, předat jim tuto myšlenku, aby svět třeba jednou dosáhl alespoň částečné obnovy přírody. Každý chce dýchat čistý vzduch, pít čistou vodu a sledovat zvířata. Chceme to a proto je to důležité.

3. Cíle práce

Cílem naší práce je seznámit čtenáře s problémem ochrany přírody a krajiny v ČR.

V práci jsme se nezabývali ochranou přírody obecně, ale zaměřili jsme se především na ochranu ohrožených i stálých druhů rostlin a živočichů a také na ochranu území, na kterém tyto druhy žijí a přirozených stanovišť, jež jsou nezbytné k jejich přežití.

Chtěli jsme zde poukázat na to, jak je složité začít chránit některé území, které je pro tyto druhy ekologicky a přírodně důležité či ohrožené. Tento proces ochrany území, který je velmi složitý jsme ukázali na příkladu Motýlího ráje v obci Ždánice v oblasti Šraňky v Jihomoravském kraji. Zde se snažili o ochranu volně žijících motýlů, pro jejichž přežití bylo nezbytné uvést krajinu do původního stavu a vytvořit rostlinám i motýlům jejich přirozené stanoviště.

Dále jsme se zde snažili popsat na příkladu Motýlího ráje, jakými kroky se o konkrétní krajinu stará, kolik úsilí to stojí a jak je důležitá ochota a přístup veřejnosti k úspěchu.

Chtěli jsme také poukázat na to, jaké neziskové organizace v této oblasti pomáhají a jakým způsobem.

Čtenářům jsme také chtěli přiblížit oblast Motýlího ráje, zviditelnit ji a ukázat, že všude kolem nás jsou místa, která stojí za to chránit.

4. Představení řešené problematiky

4.1. Obecná ochrana přírody a krajiny v ČR

Česká republika má díky svojí geografické poloze, výborným přírodním podmínkám i kulturnímu a historickému vývoji výjimečně dobré podmínky pro bohatý vývoj rostlinných a živočišných druhů a jejich společenstev. Celkem bylo u nás zaznamenáno více než 2700 druhů vyšších rostlin, 2400 druhů nižších rostlin, 50 000 druhů bezobratlých a asi 380 druhů obratlovců.⁶

Stěžejním dokumentem, který chrání krajinu je zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů. K ochraně rostlinných a živočišných druhů přispívá v tomto zákoně celá řada nástrojů zde zakotvených. Prvním z nich je obecná ochrana krajiny, která říká, že všechny fyzické i právnické osoby a stát by měli pečovat o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické

nálezy a geologické celky, o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i o vzhled a přístupnost krajiny. Samostatně je zde definována ochrana volně žijících ptáků a zvláštní ochrana vybraných, vzácných nebo vědecky a kulturně významných, druhů rostlin a živočichů. K ochraně přirozených stanovišť přispívají v tomto zákoně především nástroje tzv. územní ochrany a to jak na obecné úrovni (územní systém ekologické stability, významné krajinné prvky), tak na úrovni ochrany zvláštní (zvláště chráněná území – národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace a památky a přírodní rezervace a památky).⁸

Ochrana rostlinných a živočišných druhů a jejich stanovišť je z velké části také cílem příslušných směrnic Rady bývalého Evropského společenství, a to směrnice o ochraně volně žijících ptáků a směrnice o ochraně přírodních stanovišť. Na základě těchto směrnic byla vytvořena soustava Natura 2000, která je také zakotvena v zákoně a která sestává z evropsky významných lokalit a ptačích oblastí.⁶

Tento zákon je ale stavěn spíše obecně a je spíše pasivní ochranou krajiny, nebere v úvahu ohroženost druhů, ať už rostlinných či živočišných. Proto na něj navazují různé vyhlášky, které stanovují pro tyto zvláště chráněné druhy konkrétnější a přísnější ochranu. Tyto druhy se zapisují do takzvaných Červených seznamů, vyjadřujících míru ohrožení jednotlivých druhů. V České republice v současné době ohroženo cca 34 % druhů savců, 52 % druhů u nás hnízdících ptáků, 50 % druhů plazů, 43 % druhů obojživelníků, 43 % druhů ryb, 60 % druhů vyšších rostlin a 43 % mechorostů.⁶ Seznam těchto druhů je uveden v příloze vyhlášky č. 395/1992 Sb. a dělí druhy na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Monitoring těchto druhů zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Tento monitoring spočívá zejména v získávání informací o rozšíření a početnosti zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů (tzv. mapování), a sledování dlouhodobého vývoje společenstev a populací druhů na vybraných lokalitách.⁷ Tyto údaje poté slouží k vytváření podkladů pro výše zmíněné dokumenty.

Agentura ochrany přírody a krajiny je jednou z nejdůležitějších institucí v ochraně přírody v ČR. Snaží se poskytovat veřejnosti informace pomocí osvětové publikační činnosti v regionálních médiích, vydávání naučných tiskovin, realizace naučných stezek či pořádání tematicky zaměřených setkání a přednášek, čímž by především místním hospodářům a veřejnosti měli přiblížit problémy druhové ochrany. Dále zaštiťují pořádání odborných seminářů a konferencí, kde se řeší klíčové problémy v oblasti ochrany přírody.⁷

Nyní bychom chtěli napsat, kde se v České republice berou peníze na správu přírody. Státní peníze na podporu ochrany přírody spravuje Agentura ochrany přírody a krajiny České

republiky (AOPK ČR), každoročně jsou Ministerstvem životního prostředí uvolněny řádově stovky miliónů korun. Finanční prostředky pocházejí primárně ze dvou zdrojů a to Operačního programu Životní prostředí z fondů Evropského společenství a z národních programů (Program péče o krajinu, Podprogram Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ, Program revitalizace říčních systémů), kde je nejdůležitějším finančním zdrojem Státní fond životního prostředí ČR a státní rozpočet.^{6,7} Ministerstvo životního prostředí také dlouhodobě podporuje nestátní neziskové organizace angažující se za ochranu a péči o životní prostředí či udržitelný rozvoj a to prostřednictvím grantových řízení. Dotace bývá přidělena výherci výběrového řízení, který musí představit konkrétní projekt, kde budou peníze užity.⁶

4.2. Programy zaměřené na ochranu motýlů:

Velmi významnou možnost pro ochranu motýlů, zejména z finančního hlediska, poskytoval dotační program Evropské komise “Life +”. V roce 2011 byla Česká republika úspěšným příjemcem 2 projektů (Motýli ČR-SR a Stepi Lounského středohoří), které jsou zaměřeny na ochranu přírodně cenných oblastí spadajících do systému NATURA 2000. Projekt Motýli ČR - SR (celým názvem “ Integrovaná ochrana vzácných druhů motýlů nelesních stanovišť v České republice a na Slovensku”) má za cíle přispět k poklesu biodiverzity v oblasti Natura 2000, a to zvýšením početnosti cílových druhů motýlů a celkové druhové pestrosti, v důsledku realizovaných managementových a revitalizačních opatření či pomocí zvýšení zájmu veřejnosti o problematiku ochrany motýlů. V České republice byl projekt, který koordinuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, realizován v cílových lokalitách a těmi jsou: EVL Bílé Karpaty, EVL Čertoryje, EVL Hodňovská dolina, EVL Hrušová dolina.⁷

5. Metodika

Metodické postupy tohoto projektu můžeme rozdělit na dva pilíře vzhledem k podmínkám seminární práce a naplňování všech našich cílů.

5.1. Tvorba seminární práce

Naše studijní skupina se při vytváření práce snažila o správné pochopení dřívějších snah o ochranu přírody v námi vybrané lokalitě. Dále jsme důkladně prostudovali projekty, které vznikly v předešlých letech za stejným účelem. Další studium spočívalo v seznámení se s danou problematikou ochrany přírody a krajiny a také prozkoumání různých nástrojů a pravidel týkajících se tohoto tématu. Nutností bylo také některé informace získávat přímo ze zákonů ČR, aby všechny činnosti, které bychom popřípadě prováděli, nebyly v rozporu s rozhodnutím našeho státu.

Při práci jsme využívali několika zdrojů, které nám dopomohly ke všem výše zmíněným činnostem a také nás přivedly k poznání spousty zajímavých skutečností v dané problematice. Také můžeme říci, že se v Motýlím ráji zvýší turistický ruch, jelikož čtyři turisté se jistě pojedou podívat na předmět svojí práce.

Jedním z našich zdrojů byl dokument „Plán péče a rozvoje pro lokalitu „Šraňky“ u Ždánic“, který vznikl v roce 2009 v Českých Budějovicích a jehož zpracování bylo v rámci projektu „Záchrana a rozvoj motýlího ráje ve Ždánicích“ podpořeného Ministerstvem životního prostředí ČR a Nadací Partnerství v rámci programu Strom života, jehož generálním partnerem je Skanska. Dalším zdrojem se stalo DAPHNE ČR, které je institutem aplikované ekologie. Konkrétně se jednalo o projekt „Motýlí ráj“, jehož hlavním cílem je zachování významného nelesního biotopu stepního a lesostepního charakteru, který je ve Ždánicích životním prostředím ohromného počtu denních motýlů a mnoha dalších organismů vázaných na toto stanoviště.

Dalšími zdroji se pro nás stali některé pořady české televize, pojednávající o této konkrétní problematice. Také několik nadací, které značnou mírou podporovali a podporují zmiňované projekty. Déle Agentura ochrany přírody a krajiny české republiky, Ministerstvo životního prostředí a některé zákony české republiky.

5.2.Naplňování cílů

V této části práce jsme se zaměřili na doporučení další péče o přírodu a krajinu v naší lokalitě. Konkrétně se jedná o šest návrhů na budoucí aktivity na zachování, či rozšíření biodiverzity. Jejich stručný výpis nabízíme níže:

1. Kosení
2. Pastva
3. Vyřezávání křovin
4. Potlačení invazního akátu

5. Zachování stávajících sadů
6. Narušování drnů a dosev původních druhů rostlin

6. Vlastní práce

6.1. Historie území

Původně se ve zkoumaném údolí Šraňky u Ždánic nacházely rozsáhlé ovocné sady, pastevní louky a malá políčka. Po druhé světové válce byla lokalita postupně opouštěna, což vedlo k částečnému pustnutí, které naopak přitáhlo některé velmi ohrožené druhy živočichů a rostlin. ⁴ Ovšem po roce 1989 začalo území rychle zarůstat nepůvodními a agresivními druhy stromů, keřů a trav jako jsou akáty, jasany, svída, šípky, hlohy, třtina a jiné. ⁶

6.2. V čem tkví jedinečnost území

Existuje mnoho lokalit, které jsou podobné lokalitě Šraňky u Ždánic. Nachází se od Jižních Čech přes Beskydy až po Jeseníky, kde se tyto lokality zachovaly a nebyly degradovány zemědělskou či jinou činností. To, co odlišuje lokalitu Šraňky u Ždánic od ostatních, je odlišné klima a příznivé přírodní podmínky. Tato lokalita se nachází v nadmořské výšce necelých 200 metrů nad mořem, je zde velké oslunění a malý úhrn ročních srážek. Proto zde existují velice vzácné rostliny a roste zde specifický druh trávníků, tzv. xerotermní, neboli suché trávníky. ⁵

Jedinou lokalitou, co se týče výskytu motýlů, která se dá se Šraňkami u Ždánic srovnávat, je Pálava. Je zde jedno z nejteplejších podnebí v České republice a malý roční úhrn srážek, proto se zde motýlům také mimořádně daří. Žije zde sice více motýlů než ve Ždánicích, ale co se týká podílu pestrosti druhů, tak ty jsou vyrovnané. Pálava je ale na rozdíl od tohoto území chráněná již desítky let. ⁵

6.3. Lokalita Šraňky u Ždánic

Tato lokalita je zajímavá výskytem zvláště ohrožených druhů rostlin a také značným výskytem druhově rozdílných denních motýlů. Celkem zde výzkumníci napočítali 87 druhů denních motýlů, což je celá polovina druhů motýlů, které se vyskytují na území ČR. V porovnání s Anglií, kde se o ochranu životního prostředí a biodiverzity starají mnohem

intenzivněji, tak pestrost denních motýlů zde dosahuje pouze padesáti druhů. Důvodem tohoto paradoxu vyvstávajícího z pohledu starání se o krajinu jsou klimatické podmínky, které jsou v této zkoumané oblasti pro motýly přívětivé.³

Lokalita se nachází mezi okrajem města a Ždánickým lesem na již zmiňovaných bývalých obecních pastvinách starých sadů a opuštěných teras. Důvod proč se tato lokalita stala oblastí zájmu vědců a posléze i podpory, byl ten, že motýli se začali z krajiny vytrácet.² V této lokalitě se nevyskytují pouze ohrožené druhy motýlů a rostlin ale také ohrožené druhy hmyzu jako je kudlanka nábožná, hnízdí zde mnoho vzácných ptáků a rostou zde i vzácné orchideje.⁶

6.4. Začátek ochrany lokality Šraňky u Ždánic

Z tohoto místa se jen díky velké náhodě stalo dnešní významné naleziště druhů motýlů. Tohoto místa si totiž všiml v roce 2008 docent Martin Konvička, jež v České republice působí jako jeden z předních odborníků na motýly, a všiml si, že se v této lokalitě nalézá opravdu velmi mnoho různých druhů motýlů. Díky jeho iniciativě zde byli následně posláni odborníci, aby místo prozkoumali, a došli k názoru, že potenciál tohoto území je díky počtu druhů rostlinstva obrovský a dalo by se jej využít k nalákání dalších druhů motýlů.

5

6.5. Dosavadní podpora lokality Šraňky u Ždánic

Aby měly aktivity vedoucí k ochraně této lokality jasně viditelný a také měřitelný pozitivní účinek, tak se většina finanční výpomoci a ochoty dobrovolníků sdružila pod jeden projekt, který kompletně zastřešoval ochranu tohoto území. Tento projekt dostal také příhodný název „Motýlí ráj“, který již na první dojem měl danou lokalitu vyznačovat jako jednu z nejrozmanitějších z pohledu počtů denních motýlů, co se týče jak území České republiky, tak také území celé Evropy. Tento název, měl také z marketingového pohledu vzbudit zájem u široké veřejnosti občanů a jeho úmyslem bylo, aby občané získali povědomí o této lokalitě a o tom, jak jsou takto zachovalé a ohrožené přírodní cennosti důležité pro Českou republiku.^{2;4}

6.5.1. Projekt „Motýlí ráj ve Ždánicích rozkvétá“

Tento projekt začal být realizován v roce 2008. Projekt podpořila nadace Via, která investovala do projektu částku 300 000 Kč. Projekt podpořilo i Ministerstvo životního prostředí a Evropská unie. Podpořit projekt v rámci dobrovolnické práce přijeli i studenti z Británie v rámci programu „Leonardo da Vinci Life long learning“. Také byl podpořen

nadací OKD z Programu pro budoucnost. Dále jej v samostatném programu Strom Života podpořila nadace Partnerství za finanční podpory Státního fondu životního prostředí a Ministerstva životního prostředí. Dokonce i pivovary přispěli dárcovskou sumou do ochrany životního prostředí, příkladem je sponzorský dar, který poskytl známý pivovar Starobrno. Celkově byla na tento projekt vyhrazena částka 389 000 Kč.^{2;6}

Tento projekt byl pod vedením organizace DAPHNE ČR – institut aplikované ekologie. A součástí tohoto projektu dále bylo:

- Sestavení dokumentu „Plán péče“ pro město Ždánice s časovým omezením deseti let
- Vypracování metodického listu „Boj proti akátu“
- Komunikace s vedením města a místními obyvateli
- Příprava a řízení práce dobrovolnických aktivit na záchranu „Motýlího ráje“, kde se na dva týdny prací zapojilo více jak 40 dobrovolníků nejen z České republiky, ale také z Velké Británie, Maďarska a Japonska.
- Dále byly provedeny 4 inventarizační průzkumy skupin organismů
- Provedení odborných zásahů proti náletovým dřevinám.⁶

Projekt byl zaměřený, mimo jiné, hlavně na ochranu ohrožených druhů motýlů, které se v dané lokalitě nachází, jakožto na jednom z posledních míst v České republice. V této lokalitě bylo totiž zatím nalezeno až 87 druhů denních motýlů, což je na tak malé místo úctyhodný výsledek. Projekt tedy uvažoval o tom, jak tyto druhy zachránit. Motýli se v této lokalitě vyskytují, protože tam mají příhodné klimatické podmínky, ale hlavně zde mají potravu. Jejich potravou je nektar, který sají z květů rostlin, které se zde vyskytují. Znamená to tedy, že pokud by zde tyto rostliny nebyly, nebo by byly potlačeny například jinými druhy rostlinstva, tak by motýli z této lokality vymizeli. V dané lokalitě se nachází až 28 rostlin, které jsou uvedeny v červeném seznamu ohrožených druhů. Je tedy pravdou, že tyto 2 prvky žijí v symbióze, takže kdyby zmizel jeden, zmizel by i druhý.^{1;2}

Aby se zde tato symbióza udržela, je potřeba omezovat výskyt nepůvodních agresivních druhů rostlin. Konkrétně se zde potlačují porosty nepůvodního trnovníku akátu, odstraňuje se stará travní biomasa a náletové křoviny, na menších plochách se zavádí řízená pastva se smíšeným stádem koz a ovcí. Důležitým záměrem je výsadba nových ovocných stromků původních odrůd například oskeruše či moruše.²

Zapojení veřejnosti do projektu:

Tento projekt se také snažil zapojit do spolupráce širokou veřejnost lidí, aby byli poučeni o této lokalitě, popřípadě pomohli s pracemi na území. Partnerem se tak v rámci

spolupracovníků na tomto projektu stalo město Ždánice a pozváni byli i zahraniční občané z Anglie z Kingcombe center v rámci programu European Conservation Action Network. ² Tito studenti z Anglie v této lokalitě strávili dva týdny, kde po dobu tohoto pobytu také intenzivně pracovali s křovino-řezem, motorovou pilou a jinými pomůckami na odstranění nežádoucích dřevin a staré trávy. ³

Dále se do prací zapojily desítky brigádníků z města Ždánice, kteří také prováděli pečovatelské činnosti a navíc se starali o cenné trávničky, obnovovali přístupové cesty, sekali trávu a odstraňovali biomasu, pečovali o ovocné stromy, připravovali pastevní areály a stavěli ohradníky. ⁴

Veřejnost byla dále informována o lokalitě Šraňky u Ždánic pomocí odborných prezentací a přednášek. Byly publikovány a rozesílány tištěné články či informační letáky. Také byly organizovány přírodovědné exkurze do této lokality. V rámci propagace Motýlího ráje se zde zapojilo i 170 dětí z místní základní školy, kde se pořádala výtvarná soutěž s názvem příroda kolem nás a týkala se Motýlího ráje. Dále byly vytvořeny a propojeny dvě naučné stezky, s vestavěnými informačními tabulemi. ⁴

Od té doby se o území stará občanské sdružení Pro záchranu Motýlího ráje, které podniká nejrůznější činnosti k podpoře této lokality, jako je výsadba stromků starých ovocných odrůd či řízená pastva. ⁵ Spolu s občanským sdružením se o lokalitu poslední tři roky stará občanské sdružení DAPHNE ČR z Českých Budějovic s cílem podpořit zdejší výskyt ohrožených druhů, a to zejména vytvářením vhodného životního prostředí. ⁴

6.5.2. Projekt „Zajištění trvalé péče o Motýlí ráj ve Ždánicích“

Projekt Zajištění trvalé péče o Motýlí ráj je dalším programem, který zpracovává problematiku péče o tuto lokalitu. Občanské sdružení Pro záchranu Motýlího ráje požádalo v roce 2012 o grant v hodnotě 150 000 Kč. Grant jim byl schválen a poskytnula jim její nadace OKD, v rámci výzvy Pro budoucnost - 2012 jaro. Projekt byl realizován od 1.5. 2012 do 30. 11. 2012. ⁹ O dotaci nejdříve žádali z grantového programu Ministerstva životního prostředí, ten jim ale bohužel nebyl schválen a tak museli hledat jinde.

Občanské sdružení Pro záchranu Motýlího ráje je sdružení, které založili v roce 2011 příznivci tohoto území. Jejich cílem je ochrana tohoto přírodovědně cenného území, péče o něj a celkový rozvoj ekologických aktivit ve městě Ždánice a v jeho blízkém okolí. Občanské sdružení se skládá povětšinou z obyvatel Ždánic, kteří jsou do projektu velmi zainteresovaní. Veškerou práci na území dělají dobrovolně a bez jakéhokoliv nároku na honorář. ⁹

Toto sdružení by se především chtělo zaměřit na oblast Habrůvku, kde jsou složité majetkové vztahy a proto i péče o toto území je zde složitější. Sdružení se v loňském roce povedlo, díky znalosti sousedských poměrů v této lokalitě, získat část pozemků do osobního vlastnictví a tím se stala péče o tuto oblast jednodušší. Budou se zde snažit vykloučit náletové křoví a dřeviny a zahájit extenzivní pastvu tak, aby zde mohl vzniknout nový prostor pro vzácné motýly. Dále by chtěli pokračovat v péči o údolí Šraňky a zajistit tak pro celé území Motýlího ráje udržitelnou a trvalou péči prováděnou místními lidmi za dohledu odborníků.⁹

Cílem tohoto projektu je zajistit trvalou péči o zde nacházející se cenné xerothermní trávníky. Péče o toto území by měla zahrnovat zřízení pastvy na opuštěných plochách, a na již v minulých dvou letech připravených pastvinách, potlačení invazního trnovníku akátu, sečení staré trávy, klučení křoví a náletových dřevin.⁹

Konkrétní aktivity na území:

Aby mohli zahájit pastvu na trvalých pastvinách ve Šraňkách a Habrůvkách, přikoupili pět koz a šest ovcí a pro ně mobilní elektrický ohradník. Dále provedli drobné opravy pozemků a ohrad, vytvořili novou pastvinu v Habrůvkách, odstranili akáty v údolí Šraňky a také se postarali o péči o staré stromy a o mladý ovocný sad ve Šraňkách. Dále se do projektu snažili zahrnout také velmi důležitou propagaci projektu, komunikaci s partnery a organizování dobrovolníků, snažili se o zapojení místních obyvatel, studentů, přírodovědců a místních dobrovolníků.⁹ Toto vše se jim mohlo podařit jen díky schválené dotaci.

Sdružení by chtělo, aby byla na území zajištěna trvale udržitelná péče, která by se především pro místní občany stala smysluplnou činností. Sdružení by chtělo, aby se do budoucna zmenšovala plocha nepropustných zarostlých strání a aby pastva, která zde byla zavedena, vhodně doplňovala tvář území.⁹

6.6. Současný stav území

Nyní je území po nákladných projektech a revitalizaci tvořeno mozaikou stepí a lesostepí v různém stádiu života. Po celém tomto území jsou roztroušeny zbytky starých sadů a solitérních stromů. Mezi nejčastější typy vegetace zde patří širokolisté suché trávníky, suché bylinné lemy a vysoké xerofilní křoviny. Geologický podklad tohoto území tvoří vápenité pískovce a slepence ždánického flyše. Většina svahů území má sklon do 15°. Co se týče klimatu, tak se tato lokalita zařazuje do nejteplejší varianty klimatu ČR, odborně označované jako klimatická oblast T4. Co se týče vegetačních poměrů, tak zde plošně dominují teplomilné trávníky a degradované porosty s ruderalními druhy. Vzhledem k tomu, že území dlouhodobě

nebylo obhospodařováno, tak nyní dochází k postupnému zarůstání území silnějšími travinami a dřevinami, například invazním akátem, který se zde dobrovolníci snaží neustále ničit. V západní části území se nachází zbytky vysokokmenného ovocného sadu, na východě území se nachází ruderalní vegetace a na jižním okraji území se nachází drobné pole s plevelovou vegetací. Z dlouhodobého hlediska v tomto území probíhá postupná přeměna z vegetace travnaté do vegetace dřevinné. Co se týče majetkových poměrů, vlastnictví této lokality je plně ve vlastnictví města Ždánice. V současnosti se zde nalézají 238 druhů cévnatých rostlin a 87 druhů denních motýlů. ¹

Toto území není pod zákonnou územní ochranou. Není ani pod záštitou soustavy NATURA 2000, i když je perspektiva významných druhů v tomto okolí jedna z největších v České republice. Avšak i když se toto území netěší žádné zákonné ochraně, tak je pro lokalitu příhodné, že má z právního hlediska rozdrobenou majetkovou držbu a diverzitu různých typů pozemků. Tento fakt zahrál svou roli i v minulosti a díky němu vlastní území vysoké biologické hodnoty. ¹

6.7. Jak lze obecně začít chránit nějaké území:

V této části bychom chtěli nastínit možnosti, jak bychom my, jakožto široká veřejnost mohli začít chránit určité území, pomocí jakých nástrojů toho dosáhnout, na jaké organizace se obrátit a kde na to sehnat potřebné finance, stejně jako to udělali ve Ždánicích v případě Motýlího ráje.

Základem pro ochranu území, musí být jeho geografická či druhová výjimečnost, ohroženost či zvláštnost. Pokud tomuto území hrozí zánik či změna jeho přirozených funkcí, nebo toto území postupem času chátrá a chybí finance na jeho obnovu, měli bychom uvažovat o možnostech jeho ochrany.

Nejjednodušším způsobem je obrátit se na nestátní neziskové organizace, které se problematikou ochrany přírody zabývají. V ČR je jich celá řada, seznam těch, které přímo podporuje Ministerstvo životního prostředí, nalezneme na jejich internetových stránkách. Měli bychom si vybrat tu neziskovou organizaci, která působí v našem regionu a zabývá se problematikou, kterou chceme řešit. Měli bychom se také obrátit na organizaci, která nabízí nejen konzultační odbornou činnost ale také je schopna provést na území odborný výzkum. Tyto odborné výzkumy by poté měli být podkladem pro plán péče.

Plán péče je koncepční a odborný dokument, který by měl navrhnout opatření jak se o území starat, jak zlepšit či zachovat stav daného území, na základě údajů o jeho minulém a

současném stavu. V tomto dokumentu by měl být seznam všech chráněných druhů, které se na území vyskytují, díky nimž je dané území tak jedinečné. Jakmile je plán péče zpracován, měli bychom dle něj začít území spravovat. Zpracování plánu péče i správa území jsou velmi nákladné záležitosti a většina neziskových organizací na něj nemá dostatečné prostředky. Z tohoto důvodu zde fungují nadace, podporující životní prostředí, které poskytují granty. S finanční pomocí nám také může pomoci obec či kraj a také sponzoři.

7. Návrhy další péče o krajinu

V další péči o krajinu bychom navrhovali především pokračovat v dosavadní snaze občanského sdružení Pro záchranu Motýlího ráje. Začali cestou zájmu a dobrovolnictví a to je nenahraditelné. Proto bychom navrhovali, aby se toto občanské sdružení snažilo získat navazující podpory, které by zajistili rozšíření aktivit na tomto území a udržení aktivit stávajících. Dle cílů tohoto sdružení by rádi rozšířili plochy, o které by se chtěli na území Šraňky u Ždánic starat. K tomu je samozřejmě potřeba finanční podpory. Buď by mohlo sdružení pokračovat ve spolupráci s nadací OKD, která jí poskytla výše zmíněné granty, nebo se případně spojit s jinou nadací či využít granty Ministerstva životního prostředí. Vzhledem k tomu, že Ministerstvo životního prostředí již Motýlímu ráji grant zamítlo, není zde velká pravděpodobnost navázání spolupráce. Díky ovcím a kozám, které byli v letošním roce na území pořízeny, aby jej spásali a tím ulehčili dobrovolníkům práci, bude potřeba zajistit si nějaký pravidelný zdroj financování, který by pokryl pravidelné náklady na tyto zvířata. Nadace OKD by toho moha být schopna.

Dle nás by mělo občanské sdružení využít k podpoře Motýlího ráje moderních komunikačních prostředků a tím tuto oblast více přiblížit veřejnosti. Internetové stránky dnes nejsou nijak nákladnou záležitostí a zároveň je to jednoduchý způsob jak místo zviditelnit.

Bylo by vhodné, kdyby byl Motýlí ráj prezentován jako dokonalé místo pro výlety, které by mělo zaujmout nejen místní občany, ale všechny návštěvníky jižní Moravy. Případným sponzorům, které občanské sdružení jistě potřebuje, by mohli nabídnout výstupy na svých internetových stránkách, v místních novinách a vůbec všude, kde bude o Motýlím ráji zmíněno. To by mohlo případně přilákat více sponzorů. Sdružení by mělo také apelovat na to, jak pomoci území například dárcovskými příspěvky běžných obyvatel, či jak se zapojit do dobrovolnické práce na území.

Tím, že místo není nijak územně chráněno, je zde sice malá, ale pravděpodobnost, že by zde mohl někdy v budoucnu vzniknout nějaký developerský projekt. Díky roztroušenému vlastnictví půdy na území i v jeho okolí, a i díky tomu, že některé pozemky vlastní samo občanské sdružení, je to ale celkem nemožné.

Co se týče údržby krajiny, je vhodné, aby pokračovali v aktivitách zde dosud prováděných. To znamená, že se budou snažit potlačit růst invazivního trnovníku akátu; pokusí se nastolit druhovou rozrůzněnost porostů; budou pokračovat v pastvě ovcí a koz; ponechají původní sady a pokusí se o dosetí původních druhů rostlin.

8. Závěr

Je paradoxní, že území jako jsou Šraňky u Ždánic, které je velmi výjimečné z hlediska biodiverzity druhů, nemá žádnou zákonnou územní ochranu, která byla pro rozvoj tohoto území logickým předpokladem. Je zde vidět, že k zachování tohoto území přispěla hlavně aktivní podpora zainteresovaných skupin jedinců a také zde významně pomohli obyvatelé přílehlého města. Z toho by si měli vzít příklad všichni občané České republiky, že zákonné prostředky pro ochranu území nejsou předpokladem pro tu nejúčinnější ochranu a že pokud chtějí mít obyvatelé původní a také zachovalou krajinu v pořádku, měli by se o to také zavděčit oni sami.

Na příkladu rozděleného vlastnictví půdy vidíme, že krajině nesvědčí intenzivní obhospodařování půdy a časté zásahy do ekosystému dané lokality, které by mohli být realizovány v případě, že by území vlastnil pouze jeden vlastník. To že existuje více vlastníků, kteří se pak těžko domlouvají na kterékoli rozsáhlejší činnosti v krajině, tomuto území prospělo. Je zde vidět, že ekosystém má své vlastní hranice působnosti, které se určitě neztotožňují s administrativními hranicemi, které určil člověk. Je důležité, si tyto hranice uvědomit, pokud chceme využívat pozitiva, které toto nepostížené území člověku přináší.

Je vidět, že úpadek biodiverzity v krajině není lhostejný byť obyvatelům žijícím blízko lokality, nebo ostatním občanům České republiky, právě naopak, o ochranu území se nyní díky rychlému přenosu informací a vědomostem o tom jak příroda na člověka působí, zajímají i lidé z jiných zemí, kteří si jsou vědomi, že ochrana území může být účinná pouze tehdy, pokud se bude udržovat celosvětově.

Obzvlášť v dnešní době je důležité věnovat se ochraně krajiny více než kdy jindy a to kvůli zvyšujícím se požadavkům na zdroje krajiny, z ekonomického hlediska, kdy člověk

hledí pouze na zisk a užitek, místo aby nákladně chránil krajinu a její zdroje jak pro budoucí rozvoj, tak pro budoucí generace.

9. Použité zdroje:

¹ DAPHNE ČR – INSTITUT APLIKOVANÉ EKOLOGIE. *Plán péče a rozvoje pro lokalitu „Šraňky“ u Ždánic*. České Budějovice, 2009, 52 s. Dostupné z:

http://www.daphne.cz/webfm_send/28

² Motýlí ráj. *DAPHNE ČR – Institut aplikované ekologie* [online]. [2009] [cit. 2012-11-12].

Dostupné z: <http://www.daphne.cz/projekty/motyli-raj>

³ Události v regionech (Brno). *IVysílání* [online]. 2012 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10122427178-udalosti-v-regionech-brno/312281381990618-udalosti-v-regionech/obsah/207850-84-druhu-nasich-dennich-motyly-zije-v-motylym-raj-i-ve-zdanicich/>

⁴ Motýlí ráj ve Ždánicích rozkvétá. *Nadace Via* [online]. ©2008 [cit. 2012-11-12]. Dostupné

z: <http://www.nadacevia.cz/cz/granty-a-podpora/podporene-projekty/motyli-raj-zdanice>

⁵ Díky dobrovolníkům poletují u Ždánic desítky motýlů. *Česká televize, Televizní studio Brno*

[online]. 2012 [cit. 2012-11-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/182445-diky-dobrovolnikum-poletuji-u-zdanic-desitky-motyly/?mobileRedirect=off>

⁶ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-11-13]. Dostupné z: <http://www.mzp.cz/cz/index>

⁷ *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. 2012. vyd. 2012 [cit. 2012-11-14]. Dostupné z: www.ochranaprirody.cz

⁸ Česká republika. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. In: *Sbírka zákonů č. 18/2010*. 1992. Dostupné z: www.mzp.cz

⁹ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PRO ZÁCHRANU MOTÝLÍHO RÁJE. Žádost o poskytnutí grantu: Program: Pro budoucnost. Ostrava, 2012.